

MEARKKAŠAHTTI DÁVVIR

1

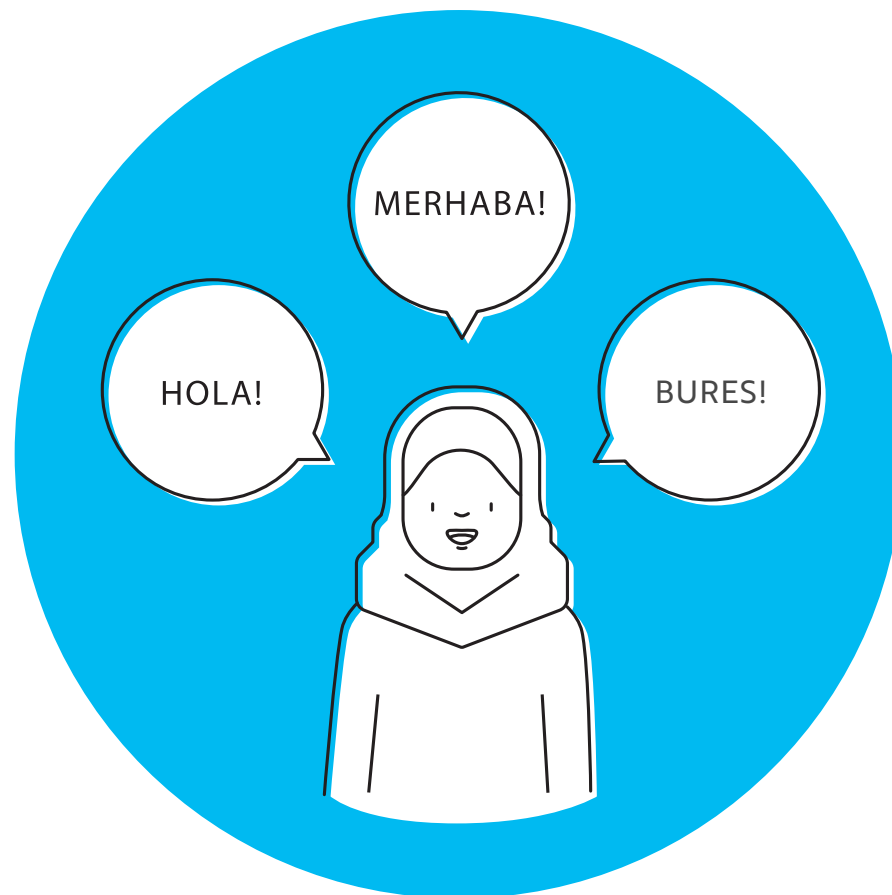
Lágidehket oahppiiguin dakkár beaivvi dahje vahku, man áigge sii ožžot buktit skuvlii man nu dávvira, mii lea sidjiide mearkkašahtti dahje dávviris váldon gova. Sáhttibehtet dasto árvádallat geasa iešguđet dávvir gullá. Juohkehaš mitala iežas dávvira birra ja manin dat lea sutnje dehálaš. Sáhttibehtet maid govvet “fábmogovaid” ovttas dávviriiguin.

OAHPAHALLET JUOHKE MÁNUS DIIMMU ÁLGGAHANDEARVVAHUSA MANNU OĐĐA GILLII

2

Lohkanbaji loahpas buohkat leat oahppan dearvvahit logi iešguđet gillii.

RÁHKADEHKET SKUVLLA GALBBAID IEŠGUĐET GILLII

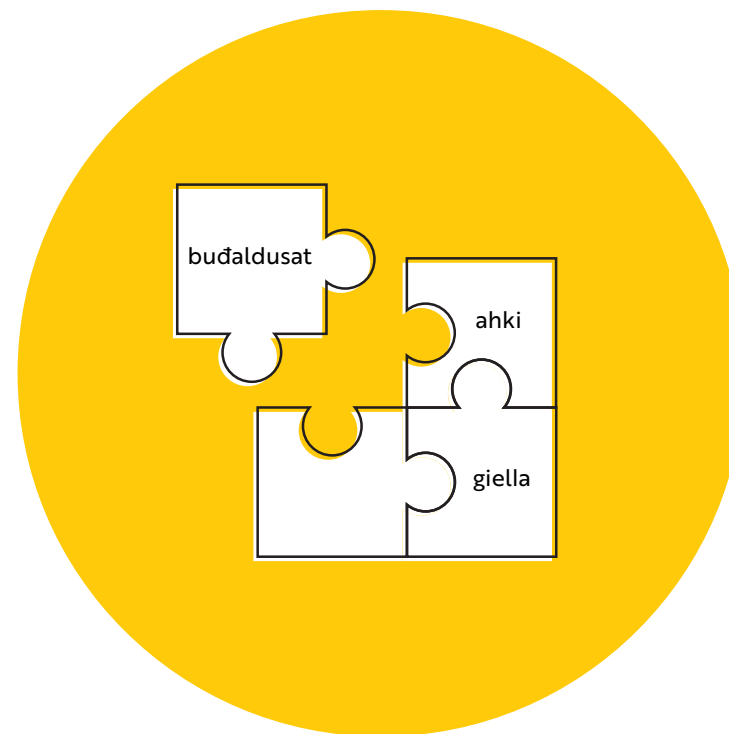
3

IDENTITEHTABIHTTÁSPEALLU

4

Ráhkadehket identitehtabihttáspealu.
Smihttet mii dahká juohkehačča
individuálan.

FEASTTAT

5

Bargobihtta láide fáddái ja dasa, maid oahppit juo dihtet dan birra. Bargobihtta sáhtta maid geavahuvvot, go oahpahallon fáddá geardduhuvvo.

Fáttá birra ráhkaduvvojit gažaldagat oahppiid lohkomeari mielde. Oahppiide juhkkojit gažaldatláhpot ja dan manjá čuojahuvvo musihkka. Oahppit joreštit luohkkálanjas musihka čuojadettiin, ja go musihkka jaskkodahtto, oahppit ohcalit alceset pára. Oahppit jerret vuoruid mielde gažaldaga nubbi nuppis, ja juohke pára smiehtta vástádusa dan gažaldahkii ovttas. Loahpas oahppit sáhttet iežage hutkat gažaldagaid nuppiidasaset.

DIVED

buokčal gillii ja kultuvrii • sukkela kieleen ja kulttuuriin • dyk i diversitet

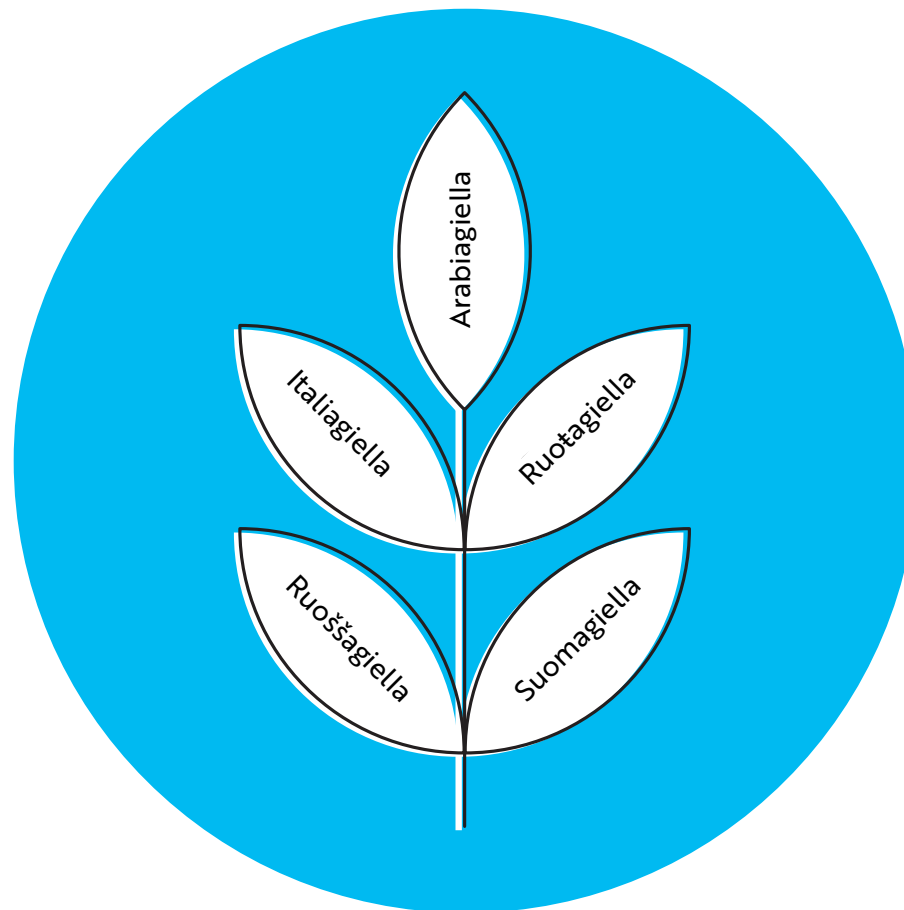

KuTiMat

MAID GIELAID LUOHKÁS HÁLLET?

6

Ráhkadehket joavkku gielaide birra plakáhta, man hámi oahppit ožžot ieža válljet. Plakáhtta sáhtta šaddat ovdamearkka dihte giellagáhttan, giellamearran, giellamuorran dahje giellaalbin. Hengejehket plakáhta oidnosii.

DIVED

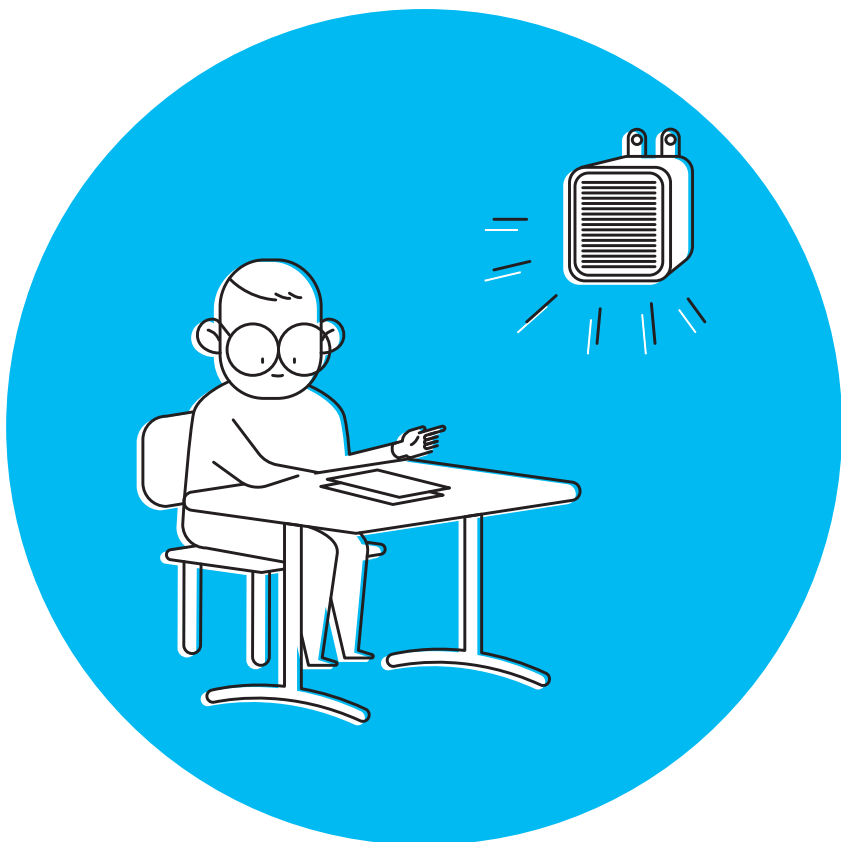
buokčal gillii ja kultuvrii • sukkela kieleen ja kulttuuriin • dyk i diversitet

KuTiMat

Eurohpalaš gielaide beaivi ávvuđuvvo 26.9.

7

Dollet vahku áigge ovtas oahppiiguin ja bargoveagain dieđáhusaid iešguđet gillii. Smiehtadehket joavkkuineattet iešguđet dieđáhusa áigge, ahte mii gielaide lea jearaldagas. Áddiigo gii nu mii dieđáhusa áigge hállui? Dieđáhusat sáhttet mitalit áibbas dábálaš, skuvlla árgabeivviide laktáseaddji áššiid birra.

GALLE GIELA DIN SKUVLLAS HÁLLET?

8

Lasihehket skuvlla ruoktosiidduide dahje man nu eará dieđihankánalii dieđu dan birra, man mánga giela skuvllas hállet. Diehtu sáhtta ovdanbuktojuvvot teavsttain, govain, videoin dahje mannu lijkka bokte.

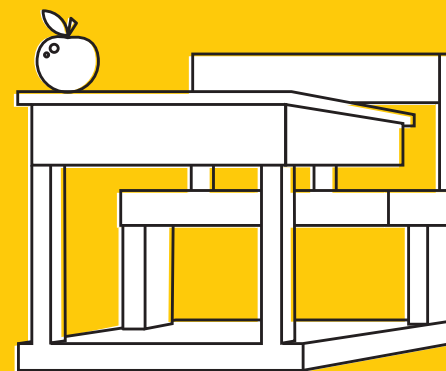
VIISSES CEALKKA

Válljehek man beare oahppoávnasgirjjiis, diehtogirjjiis dahje neahtas cealkaga, mii laktása man nu oahppoávdnasii. Ságastallet cealkaga sisdoalu ja giela birra 15-20 minuhta. Ságastallan sáhtta álggahuvvot gažaldagain: Maid oainnát cealkagis?

*Vuoražasas, mii borrá veháš vaikko maid,
lea buoret ceavzinvuordda dálvvi badjel
go máŋgga eará báikelottis.*

SKUVLLA STUOLUT

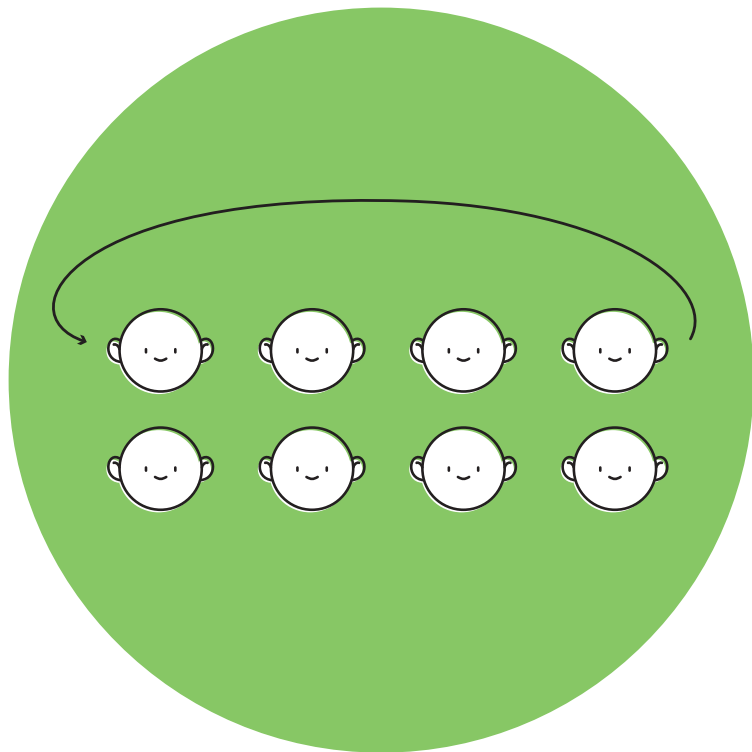
Dutket skuvlla stuoluid. Makkár stuolut iešguđet lanjain ja olbmui leat anus? Gos gávdnojit eanemus stuolut? Gos eai leat stuolut algage? Man stuorra ja man lágan stuolut iešguđege olbmoss leat anus? Čielggadehket maidái makkár stuolut skuvllain ledje dolin ja makkár stuolut olgoriikkaid skuvllain leat anus. Nabai makkár stuolut boahttevuoda skuvllain gávdnojit?

RÁÐAT, MAT SÁGASTALLET NJUNNÁLAGAID

11

Ráhkadehket guokte ráða nu ahte juohkehaš šaddá njunnálagaid geainna nu. Álggahehket friddja ságastallama, man stiilla oažžubehtet válljet ieža. Sáhttibehtet ovdamearkka dihte ságastallat dan birra, maid lehket oahppan odne. Ovtta pára ságastallan joatkašuvvá dassái go oahpaheaddji addá mearkka, man maŋŋá párat lotnašuvvet. Nubbi ráđđa bissu ovtta sajis, ja nubbi johtá ovdos guvlui. Oahppi, guhte joavdá ráða geahčái, sirdašuvvá čuovvovaš vuorus fas ráða álgui.

Ruottelašvuoda beaivi ávvuduvvo 6.11.

12

Guldalehket joavkkus Modersmålet sâng ja joreštehket skuvllas ja dan birra. Gávdnabehtetgo ruotagiela?

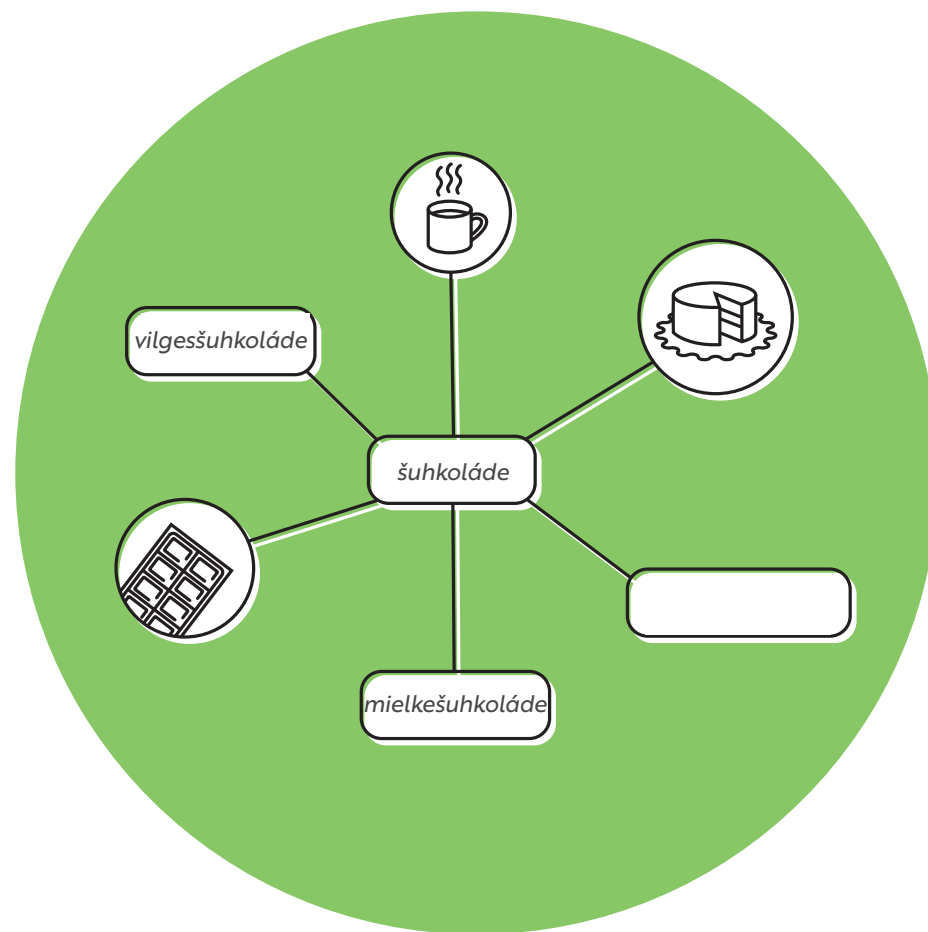
SUOPMANIID JA GIELAID GOVVABEAIVEGIRJI

Ráhkadehket joavkkus govvabeaivegirjji beaivvi áigge geavahuvvon gielaid ja suopmaniid birra. Govat sáhttet ovdanbuktit iešguðetlágan gielageavahanbottaid, ovdamearkka dihte sáddagiid sáddema. Govvabeaivegirjái lasihuvvo gova lassin álo mitalus dan birra, makkár gielageavahanbottas lea jearaldat. Čohkkejehket govaid luohká oktasaš govvabeaivegirjái digitála vuodu ala.

DOABAKÁRTA

Hárjehallet oahppiiguin doabakártta ráhkadeami. Oahppit ožžot mearridit man fáddá birra sii dan ráhkadit. Hárjehallamii motivere dat, go oahppit besset ieža válljet dan fáddá. Sáhttibehtet hervet doabakártta govaiguin.

KULTUVRRA JIEKŇAVÁRRI

15

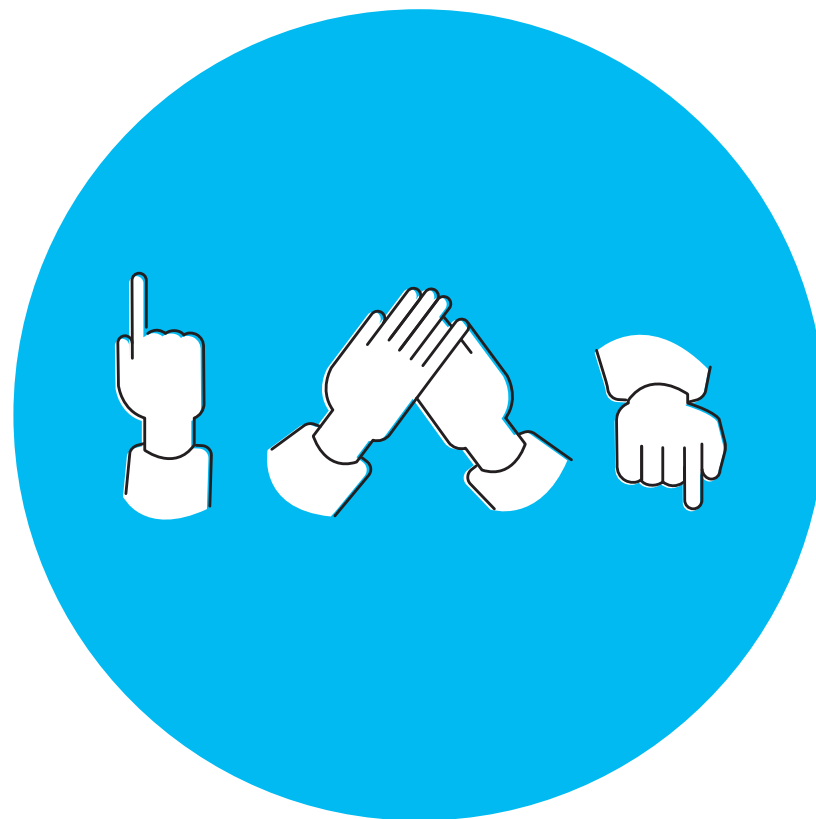
Ságastallet joavkkus kultuvrraid birra. Geavahehket veahkkin jieknávárregova. Makkár áššiit leat oidnosis kultuvrrain? Go lehket čállán daid báhpára ala, suokkardallet kultuvrra oaidnemeahttumis áššiid birra, mat laktásit kultuvrra oidnosis leahkki osiide. Kultuvrra oaidnemeahttumis osiide gullet ovdamearkka dihte árvvut, doahpagat ja jáhkut.

HÁRJEHALLET JOAVKKUS SEAVVAGIID

16

Sáhttibehtet ohcat neahtas seavagiela álgoohpu materiálaid.

Árvidehketgo maid seava dárkkuha?

SÁDDEJEHKET POASTAKOARTTAID OLGORIIKKAIDE

www.postcrossing.com

PROŠEAKTA, MII RASTTILDA RÁJÁID

Ordnejehtet joavkkuneattet oahppoávnnsrájaid rasttildeaddji prošeavtta. Sáhttibehtet ovdamearkka dihte ráhkadit mánggagielat ja -kultuvrrat borramušrávagirjji, filmma, mii muitala mánggagielat skuvlla dahje luohká birra, dahje mánggagielat bihtá. Bihtái sáhttibehtet vel lasihit koreografiija.

Sátneráju oahppama málle lea ávkkálaš iešguđege oahppoávdnasis. Oahppit devdet ovtas málle elektrovnnalaš vuodu ala dahje gihppagii. Sii ohcet válljejuvvon fáddá birra alcceseaset ođđa sániid ja ohcet daidda definišuvnna, synonyma, ráhkadit cealkaga, masa sátni heive ja ohcet dahje sárgot gova, mii laktása ođđa sátnái. Oahppit sáhttet oažžut iešguđet barggu dán joavkobarggus. Oahppit sáhttet juhkkjuvvot maid giellaohccijoavkkuide, maid bargun lea beaivválaččat lasihit mállii 2-5 ođđa sáni. Loahppavahkus sáhttibehtet lágudit ođđa sániid birra sátnearvadállama.

Smihttet oahppiiguin makkár oktasašvuodát – universálavuodát – iešguđetlágan kultuvrrain gávdnojit. Suokkardallet dan maŋŋá gávdnojitgo dáid oktasašvuodáin lihkká kultuvrraidgaskasaš erohusat.

Dearvvaheapmi lea ovdamearkka dihte universála vierru, muhto iešguđege kultuvrras leat iežas dearvvahanvierut. Olbmuidgaskasaš dearvvahanvierut sáhttet spiehkkašit nubbi nuppis maid kultuvrraid siskkabealde.

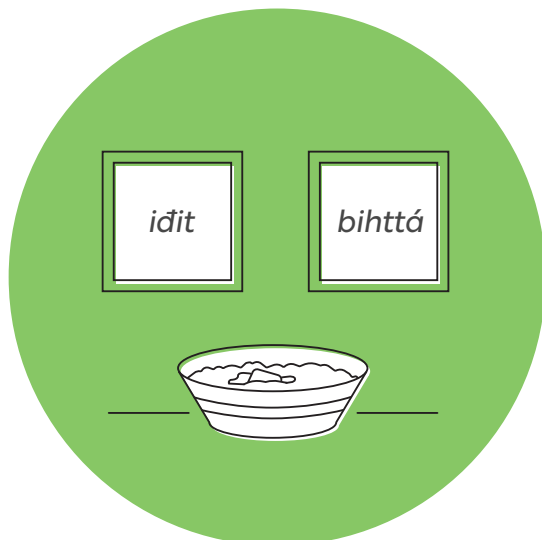
OHICAL ALCCET PÁRA

21

Ohcal alccet pára -bargobihtás galgá oahppi ohcat alcces pára, geas gávdno oahppi iežas láhppui heivolaš párra. Dát bargobihtá sáhttá geavahuvvot sihke giela ja sisdoalu oahpahallamis.

Ovdamearka:

1. Ráhkát gažaldat- ja vástádusláhpuid dan fáddá birra, mii diimmus giedahallo.
2. Bealli luohkkálaččain oažžu gažaldatláhpuid ja nubbi bealli ges vástádusláhpuid.
3. Oahppit johttájit luohkkálanjas ja ságastallagohtet nuppiideasetguin, dassái go juohkehaš lea gávdnan iežas láhppui heivolaš pára.
4. Go oahppit leat gávdnan páraid, sii čállet fáddá birra ođđa gažaldaga.
5. Oahppit lohket láhpuid ja ođđa gažaldaga nuppiide.
6. Láhpot sáhttet maid sehkkejuvvot ja juhkkojuvvot ođđasit, ja speallu álgá álggus.

DIVED

buokcal gillii ja kultuvrii • sukkella kieleen ja kulttuurin • dyk i diversitet

KuTiMat

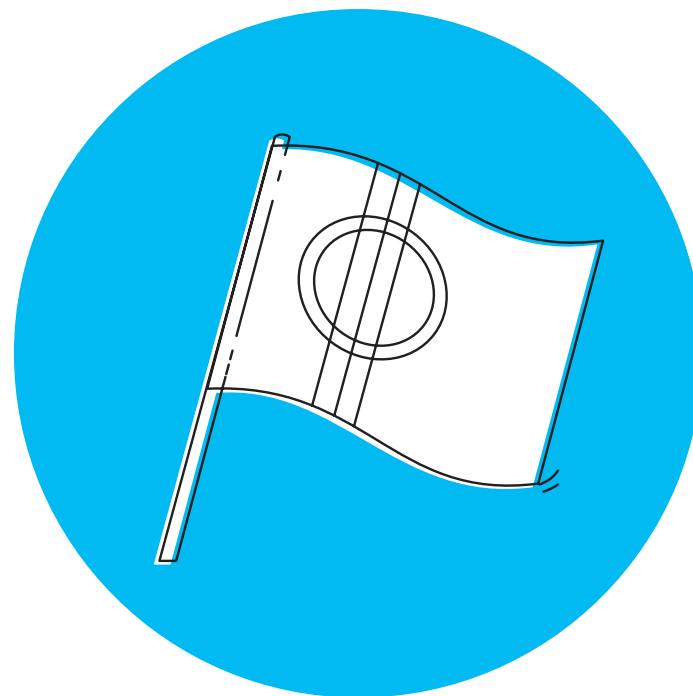
SÁMI ÁLBMOTBEAIVI ÁVVUDUVVO 6.2.

22

sanosesaameksi.yle.fi

Ávvudehket Sámi álbmotbeaivi joavkkuneattet ja hárhjehallet sámegiela.

Máhtátgo ivdnet sámi leavgga? Dihtetgo ahte Sámi leavgga rukses beallegierdu govvida beaivváža ja alit beallegierduges mánu?

DIVED

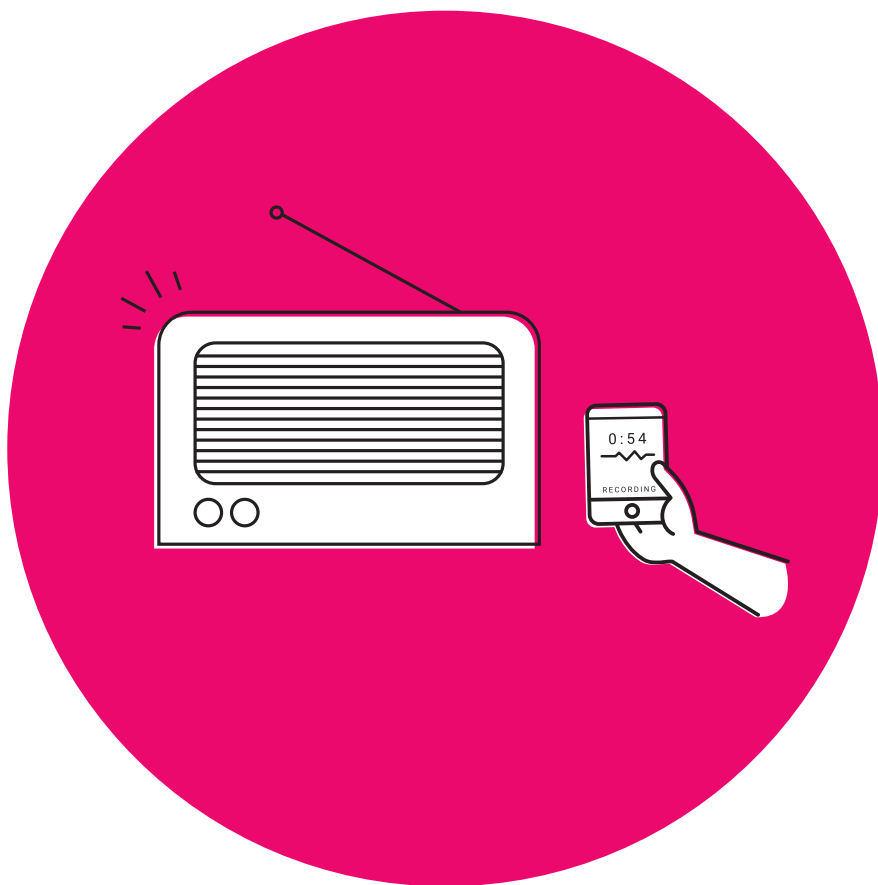
buokcal gillii ja kultuvrii • sukkella kieleen ja kulttuurin • dyk i diversitet

KuTiMat

MAID GIELAID GÁVNNAT RUOVTTUS?

Gávnnatgo ruovttus badjel logi iešguđet giela? Govvejjehket duođastussan gova dahje báddejjehket gielaide maid gávdnabehtet.

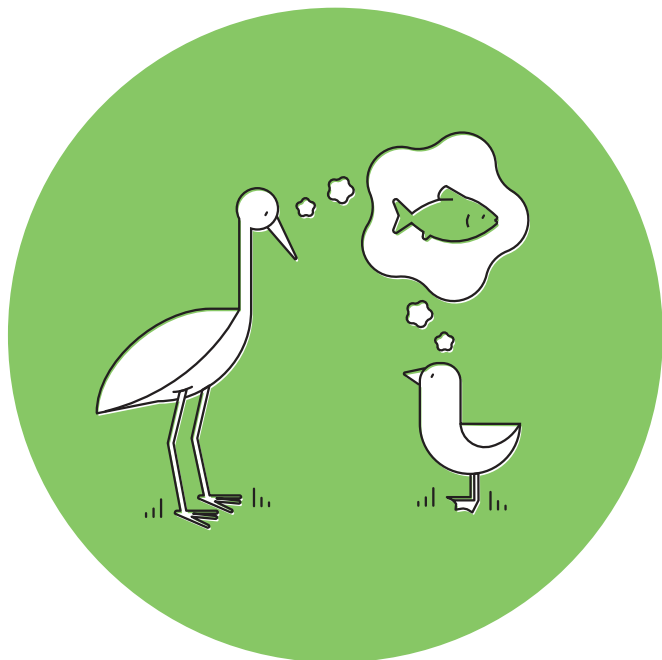
KALEVALA JA SUOPMELAŠ KULTUVRRA BEAIVI ÁVVUDUVVO 28.2.

Ráhkadehket joavkkuneattet kulturkássa, ja čohkkejjehket dan sisa dávviriid, mat laktásit suopmelaš kultuvrii. Ságastallet manin aiddo dát biergasat válljejuvvojedje kulturkássa sisa. Mo dat laktásit suopmelaš kultuvrii? Sáhttibehtet lágidity kulturkássa dávviriiguin čájáhusa dahje ráhkadit “kulturtoargga”, man olles skuvla sáhtta boahit geahčat.

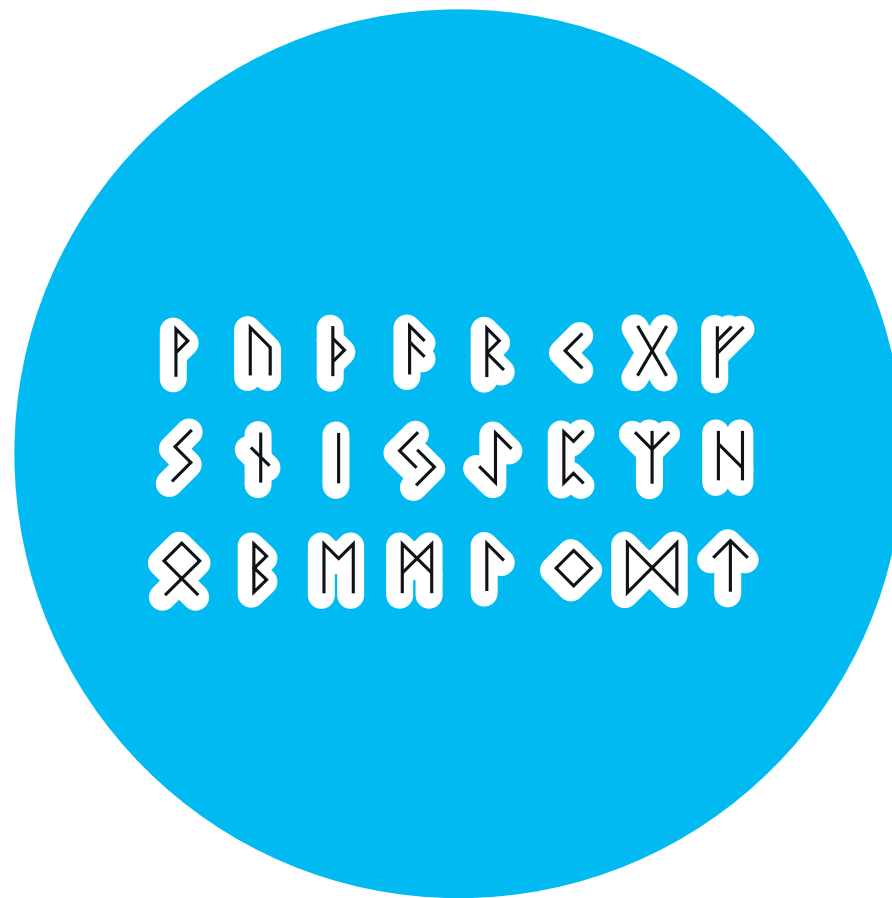
ÁŠŠIID VEARDÁDALLAN – VENN-DIAGRÁMMA

Diagrámma sáhtta geavahuvvot guovtte ášši veardádallamii, ovdamearkka dihte stuorragávpoga ja eananguovllu, máidnasa guovtte figuvrra, guovtte giela dahje bárbmolottiid ja báikelottiid veardádallamii. Diagrámmain gávnnaht áššiid erohusaid ja seammaláganvuodaid. Diagrámmain sáhttibehtet maid ráhkadit plakáhta luohkkálanja seaidnái.

HÁLATGO SPÁBBAČIEKČANGIELA DAHJE RUBY?

Muitalehket iešguðetlágan gielaide birra, maid áššedovdit gávdnojit din joavkkus.

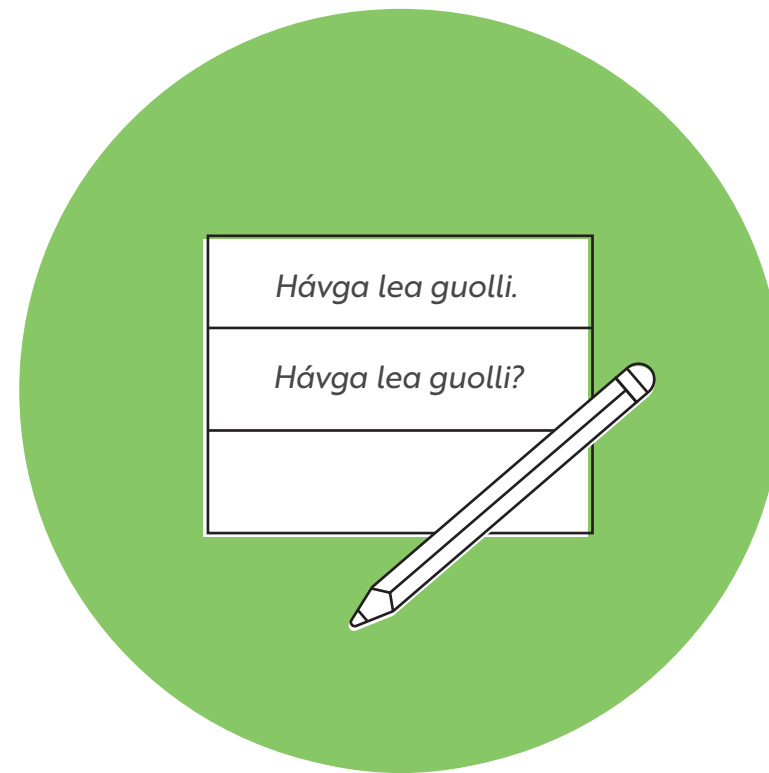
DIHTETGO Ahte dus leat máŋga ovdavuoigatvuoda?

Ráhkadehket ovttas bargobihtá, mii guoská válddi ja ovdavuoigatvuodaid. Oahpaheaddji stelle luohká ovdii ruskalihti ja addá oahppiide báhpáris ráhkaduvvon spáppa. Dárkkuhus lea ahte juohkehaš viggá deaivat ruskalihttái iežas beavddi duoge. Luohká ovdaravdda oahppit deivet ruskalihttái sihkkarabbot go sii, geat čohkkájit maŋŋeravddas. Maŋŋeravddasge bábir sáhtta deaivat ruskalihttái, muhto dat gáibida eanet dárkilvuoda. Dát stoagus láidesta ságastallamii válddi ja ovdavuoigatvuodaid birra.

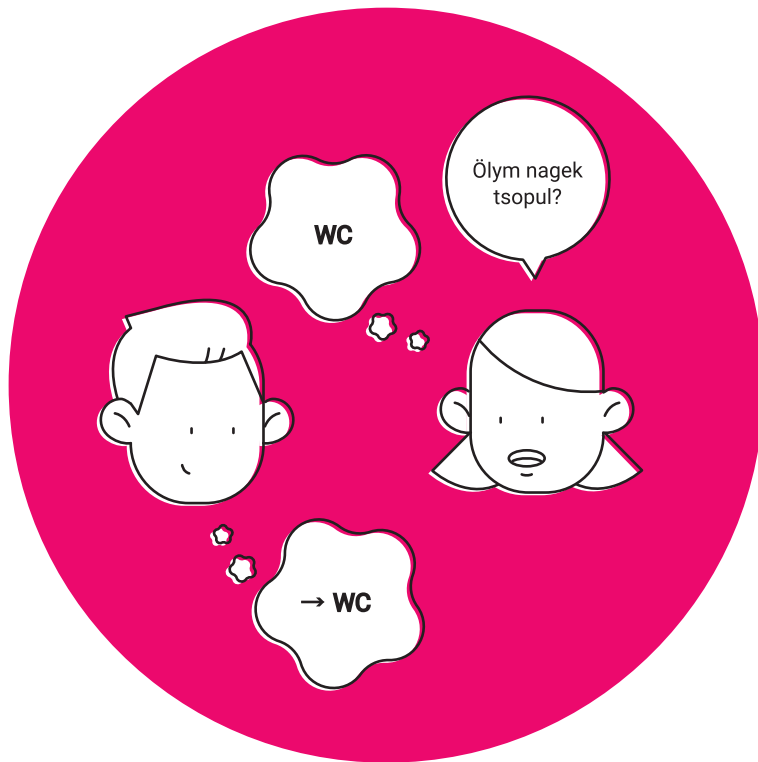
PERIODA ÁLGGUS JA LOAHPAS

Tabealla sáhtta geavahuvvot veahkkin, go álgit giedahallat ođđa fáddá. Fáddáide, mat giedahallojuvvojedje njálmmálaččat feasttain (koarta nr 5), sáhttit vel čiekŋut dáiinna girjjálaš bargguin. Tabellii lea álki máhccat maŋŋelis, go dihto fáddá, mii giedahallui ovdalis, giedahallo ođđasit.

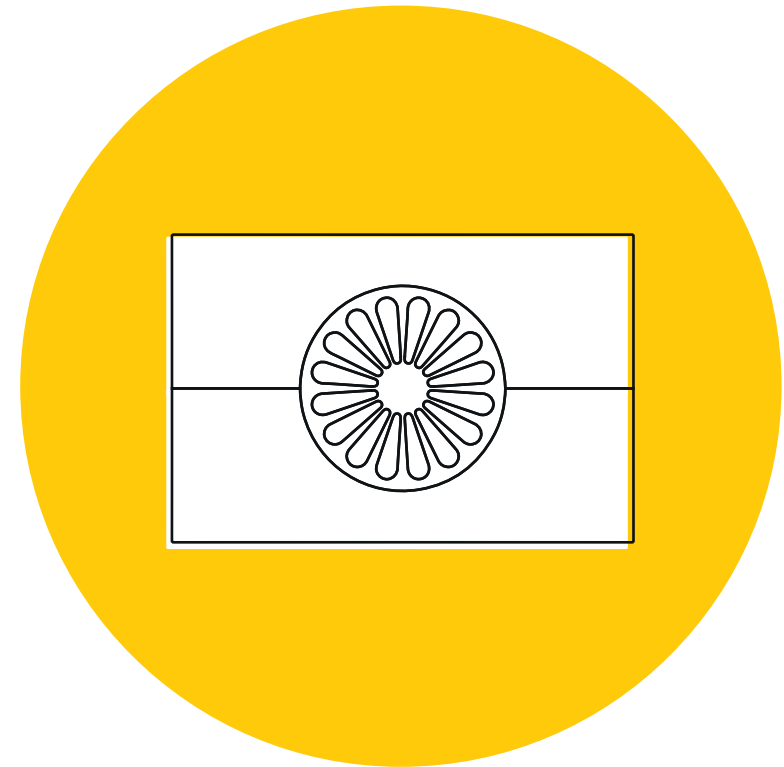
ODĐA GIELLA

Juohkket luohká oahppiid unnit joavkkuide. Joavkkut hutket juohkehaš iežas giela, mii ii leat oktage albma, juo hállojuvvo giella. Joavkkut govvejit bottaid, main dát gielat geavahuvvojit. Video sáhttá ovdanbuktit ovdamearkka dihte dan, go oahppi jearrá nuppis gos hivsset gávdno, masa nubbi dasto vástida, ja addá rávvagiid. Loahpas luohkká geahččá videoid ovtas, ja oahppit suokkardallet mii guđege videos dáhpáhuvvá. Mas sáhttá diehtit mii guđege videos dáhpáhuvvá, vaikko giela ii ipmir?

ROMÁNAID ÁLBMOTBEAIVI ÁVVUDUVVO 8.4.

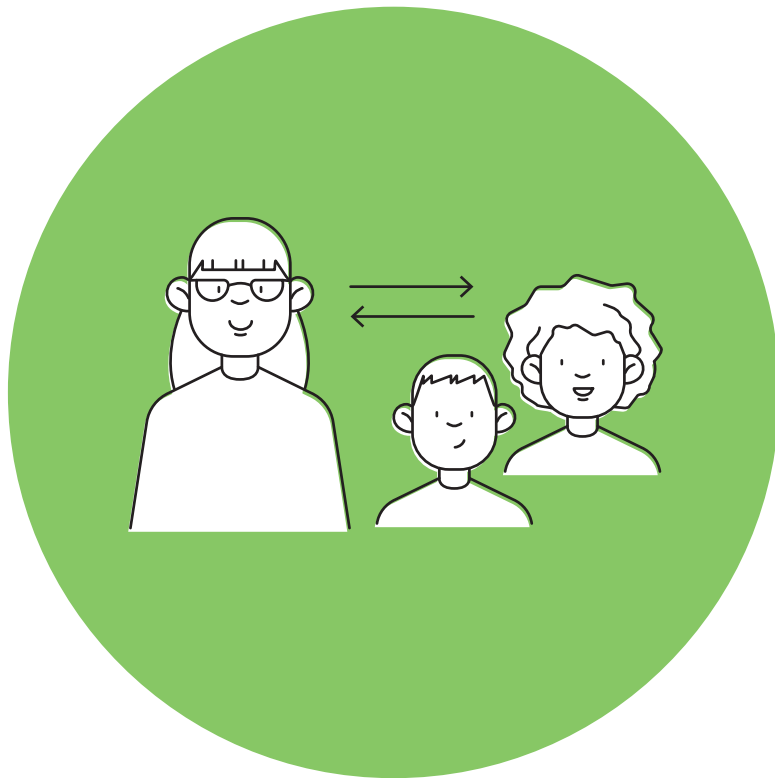
Oahpásmuvvet joavkkuineattet románakultuvrii ovdamearkka dihte ráppa, animašuvnnaid dahje giela bokte.

Dihtetgo ahte románaid leavgga alit ivdni govvida almmi ja vuoinjalaš árvvuid, ja ruoná ivdniges eatnama ja eatnanlaš árvvuid?

VUOSTEVUOROT OAHPAHEAPMI

Válljeheket kapihttala man studereheket. Oahpaheaddji bargun lea čájehit mo kapihttal oahpahuvo earáide. Kapihttalis lea dárkkuhus gávdat guovddášášiid, sihke ráhkadit gažaldagaid ja čoahkkáigeasu. Čuovvovaš kapihttalat juhkkovuvvojit joavkkuide, vai sii besset oahpahit daid earáide. Álggus oahpaheaddji ja joavkkut vurohallet kapihttaliid oahpaheamis, muhto manná oahpaheaddji oahpaha dušše vuosttaš kapihttala ja joavkkut loahpaid.

GEHČČET SEAVAGIELAT OĐĐASIID

Maid oahppabehtet seavagiela birra, go geahččabehtet seavagielat ođđasiid?

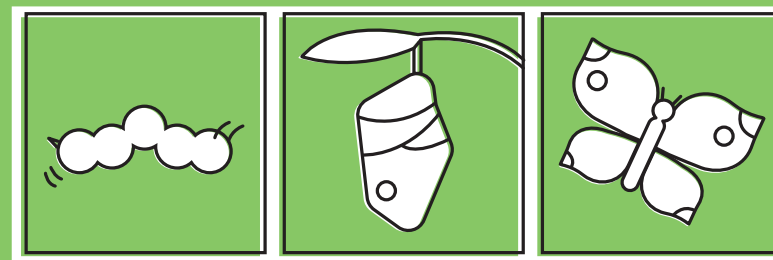
SKUVELLAID KULTUVRAT

Riikkaid skuvllain leat iešguđetlágan kultuvrralaš doaibmanvuogit. Čielggadehket mo iešguđege riikka skuvllat doibmet, ja ságastallet daid iešvuodaid birra. Ovdamearkka dihte: Leatgo skuvllain gaskadiimmut? Goas sii dollet luomuid? Man guhkes skuvlabeaivvit sis leat? Leago skuvlalaččain anus skuvlabivttas? Geavahitgo skuvllaid siste olgogápmagiid? Mo oahpaheaddjiide hállet? Man ollu oahpaheaddjit addet leavssuid? Sáhttibehtet lágidity ovtta skuvlabeaivvi mannu eará riikka skuvlla kultuvrralaš doaibmanvugiid mielde.

RÁIDOGOVVA

Ráhkadehket ráidogova dan kapihttala birra, man lehket lohkan.

GIELLA- JA KULTURPIZZA

Suokkardallet joavkkus makkár digitála bargobihtá háliidivččiidet ovtta ráhkadi, mii laktása gillii, kultuvrii dahje guktuide.

Digiáppat, -prográmmat dahje vuodut sáhttet ovtastuvvot nugo ieža háliidehket, ja bargobihtás sáhtta geavahuvvot govva, jietna, video ja teaksta.

